גמרא

ועיבור שנה ל׳ [א] אישתקד עשינו שניהם מלאין דל תלתא לבהדי תלתא [ב] וקם ליה בדוכתיה אמר ליה [ג] נר ישראל כן הוה: **מתני׳** [ג]אין פוחתין [א]מעשרים ואחת תקיעות במקדש [ב]ולא מוסיפין על ארבעים ושמנה [ג]אין פוחתין משני נבלים ולא מוסיפין על ששה אין פוחתין משני חלילין ולא מוסיפין על שנים עשר [ד] [ד]ובשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח בשחיטת פסח ראשון ובשחיטת פסח שני ויום טוב הראשון של פסח וביום טוב של עצרת ובשמונת ימי החג ולא היה מכה באבוב של נחשת אלא [ה]באבוב של קנה מפני שקולו ערב ולא היה מחלק אלא באבוב יחידי מפני שהוא מחליק יפה [ג]ועבדי כהנים היו דברי ר"מ רבי יוסי אומר [ו]משפחת בית פגרים ובית ציפרא [ה] מעמאום היו משיאין[ד] לכהונה רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר לוים היו: **גמ׳** [ו]מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא [ז]ר׳ יהודה אומר [הפוחת] לא יפחות משבע [והמוסיף] לא יוסיף על שש עשרה במאי קמיפלגי רבי יהודה סבר תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא ורבנן סברי [ח]תקיעה לחוד ותרועה לחוד ותקיעה לחוד מאי טעמא דר׳ יהודה כתיב [1]ותקעתם תרועה וכתיב [2]תרועה יתקעו [ו] (לכם) ש"מ תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא ורבנן ההוא לפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה הוא דאתא ורבנן מ"ט דכתיב [3]ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו ואי ס"ד תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא אמר רחמנא [ז] עביד פלגא דמצוה ורבי יהודה סימנא בעלמא הוא כמאן אזלא הא [ט]דאמר רב כהנא [ח] אין בין תקיעה לתרועה [ט] ולא כלום כמאן כרבי יהודה פשיטא [י] מהו דתימא אפילו כרבנן אתיא ולאפוקי מדרבי יוחנן דאמר [י]שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא קמ"ל ואימא הכי נמי אם כן מאי ולא כלום: שנים עשר יום בשנה [יא] מכה בחליל וכו׳: מאי שנא הני הואיל ויחיד גומר בהן את ההלל [ל]דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק [מ]שמונה [יב] עשר ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל שמונה ימי החג ושמונה ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח ויום טוב (הראשון) של עצרת ובגולה עשרים ואחד תשעה ימי החג ושמונה ימי חנוכה ושני ימים טובים של פסח ושני ימים טובים של עצרת מאי שנא בחג דאמרי׳ כל יומא ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל

רש"י

ועיבור שנה שלשים. הרי לך א׳ מלא ואשתקד עשינו שניהן מלאים מרחשון וכסליו והרי לך שלשה מלאין יותר על כסדרן הלכך כי חסרה השתא לבהדייהו שלשה קם ליה בדוכתיה: **נר ישראל.** שאתה מאיר עיני חכמים: **מתני׳** כ"א תקיעות ומ"ח תקיעות מפרש להו במס׳ סוכה בפ׳ החליל (דף נג:): **משני נבלים.** לשני לוים: **ולא מוסיפין על ששה.** לא מפרש טעמא: **משני חלילין.** חליל קלמיי"ש בלע"ז: **ולא מוסיפין על י"ב.** אם היו רוצין היו עושין י"ב כנגד י"ב ימים שהחליל מכה לפני [י]המזבח: **מכה.** שהיו נקבים בחליל ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול: **בשחיטת פסח ראשון.** בי"ד בניסן שהיו קורין ההלל בעזרה בשעת שחיטה כדאמרינן בתמיד נשחט (פסחים סד.): **אבוב.** היינו חליל ובגמרא [ע"ב] מפרש הכי: **ולא היה מחלק.** מסיים אלא באבוב יחידי כשהיה מגיע לסיום הנעימה היה האחד מן החלילים מאריך לאחר שתיקת האחר שזהו [יג] חילוק יפה יותר משיסיימו שניהם כאחד. חילוק היינו סיום שמחלק בין נעימה לנעימה. ובשעת הקרבה היה שיר זה והיו הלוים משוררים בפה את ההלל באותן י"ב ימים והחלילים מחללים ובשאר ימים היו נבלים[כ] וצלצל וכינורות והשיר היה אותו שיר המפורש בר"ה (דף לא.) [יד] אחד בשבת לה׳ הארץ ומלואה וכל המזמור ובשני גדול ה׳ ומהולל וכן כולם: **ועבדי כהנים היו.** אותם המכים בחליל: **בית הפגרים ובית צפריא.** שם המשפחה: **מעמאום.** שם המקום: **ומשיאין לכהונה.** כהנים היו נושאין בנותיהן שישראלים מיוחסין היו: **גמ׳ מתני׳.** דקחשיב כ"א תקיעות ומ"ח תקיעות דלא כר׳ יהודה דמתני׳ קא חשיב לכל תקיעה ולכל תרועה באנפי נפשה ואין לך כל תרועה שאין תקיעה פשוטה לפניה ולאחריה ורבי יהודה לא קא חשיב תקיעה ותרועה ותקיעה אלא חדא הרי לך כ"א דתנא דידן ז׳ לר׳ יהודה ומ"ח דתנא דידן ט"ז לרבי יהודה: **ותקעתם תרועה**[ס]. אלמא לתרועה קרי תקיעה ולתקיעה תרועה: **לפשוטה לפניה ולאחריה.** דמהכא נפקא[ע] פשוטה לפניה דכתיב ותקעתם והדר תרועה ופשוטה לאחריה דכתיב (במדבר י) תרועה והדר יתקעו ולעולם כל חדא מצוה באנפי נפשה: **סימנא בעלמא.** לסימן שיקהלו ולאו לשום מצוה: **ולא כלום.** שלא ישהא ויפסיק בין פשוטה שלפניה לתרועה ובין התרועה לפשוטה שלאחריה אלא כנת אחת סמוכות זו לזו: **כר׳ יהודה.** דאמר חדא מצוה נינהו ולא בעי אפסוקי: **אפי׳ כרבנן.** והאי אין בין לאו דיעשה סמוכות כל כך אלא שלא ישהה בינתיים יותר מדאי: **ולאפוקי מדרבי יוחנן דאמר.** גבי ר"ה שמע תשע תקיעות שלש של מלכיות וג׳ של זכרונות וג׳ של שופרות בתשע שעות שלשה שעה בין כל אחת ואחת יצא: **ולא כלום.** משמע כלל לא יפסיק: **שמונה** ימי חנוכה לא חשיב (א) במתני׳ משום דליכא קרבן:

תוספות

מיום [ס]ג׳ ו׳ שעות דכי שדית ה׳ כ"א תקפ"ע נראה המולד ביום [א׳] עצמו ויש לדקדק כיון דאשתקד המולד היה ביום ג׳ איך עשה א׳ מלאים [טו] (ואי חד) [ואיתאחר] קיבוע עד יום ה׳ הלא קדם המולד ב׳ ימים לקיבוע ולעיל אסקינן דלא עבדינן ח׳ מלאים אלא כשאותה שנה מעוברת ומתארע כך דלא מקדים כי אם חד יומא לקיבוע [יז] ואם כן לפירושו היה הדבר אשתקד שהמולד היה ביום ג׳ אחר י"ח שעות ולא נראית עד יום ד׳ ולא קדם ראיית המולד לקיבוע רק חד יומא ואם כן קשה טובא דכי שדינן ה׳ כ"א תקפ"ע על יום ג׳ י"ח יהיה השנה זו ביום ב׳ ט"ו שעות והקיבוע היה ביום אחד ואיך נראה החודש בזמנו גם לפי מה דפי׳ לעיל דמקדים לא הוי אם אינו קודם י"ח שעות אחרונות שביום ויכול להיות דאשתקד המולד ביום ג׳ לשש שעות ולבני בבל לא נראית עד יום ד׳ אכתי דכי שדית ה׳ כ"א תקפ"ע על ג׳ שש שעות הוי המולד השתא ביום ב׳ וג׳ שעות ואכתי לא הוי בזמנו ושמא נראה חודש בזמנו לאו דווקא דביום שאחר קיבוע קרי ליה זמנו דבשביל איחור יום א׳ המולד לקיבוע אין בכך כלום דלאו אדעתייהו דאינשי הלכך כשהמולד למחרתו דקיבוע כמו ביומא דקיבוע: **יש ספרים** שגורסין בית הפגרים בסמ"ך ויש שגורסין בית הפגרים במ"ם וכן כתוב בתוספתא (פ"א) ופסוק (ירמיה לא) העמק הפגרים: **הפוחת לא יפחות מז׳.** [ז]לרבי יהודה דאמר ליכא תקיעות כי אם שבעה משום דקר"ק חשיב תקיעה אחת והא דאמר בשבת פרק במה מדליקין (דף לה:) שהיו תוקעין ערב שבת ששה תקיעות כדי לבטל העם מן המלאכה לא הוי אלא תרתי אליבא דרבי יהודה דקחשיב לקר"ק תקיעה אחת אלא ו׳ נקט אליבא דרבנן וחשבינן קר"ק בשלשה תקיעות: **אין** בין תקיעה לתרועה [יח]ולא כלום. ומסיק דאתא כרבי יהודה דקאמר קר"ק חדא תקיעה וה"נ לרבנן דאסור להפסיק התקיעות ומכאן נראה לר׳ דאסור להפסיק בין שברים [ס]לתקיעות דהא מספקא לן [אי] גנוחי גנח וילולי יליל בהדי הדדי ולכך אנו עושים שברים ותרועה בהדי הדדי [ע]בחד תקיעה מספק ואסור להפסיק בינייהו ואם נאנס בתרועה ולא יכול לעשות מפני קולר רוחו או מפני שום אונס יחזור לשברים והודה לו רבי מכאן משמע דאסור להפסיק בין תקיעה [פ]לתקיעה והא דאמרינן בשבת (שם) שהיו מפסיקין [דאמרינן] התקיעה [יט] הראשונה היתה כדי לבטל העם שבשדות שנייה להבטיל העיר וחנויותיה כו׳ שאני התם כיון דתקנום כן כדי להיות כל אחת ואחת סימן לדבר אחד לאו הפסק קחשיב ליה: **שמונה** עשר ימים. הא דלא חשיב ערב פסח דלא הוי להו י"ט משום דלא הוי אלא במקדש לא חשיב ליה: **י"ח ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל.** פי׳ ובשאר ימים אין אומרים אותו כלל דליכא לפרושי בשאר ימים אין גומרין אותו אבל קורין אותו בדילוג מדקאמר ר"ח (ב) איקרי מועד לימא משמע דסובר דאין אומרים בר"ח כלל וכן הא דקאמר מאי שנא בחג דאמרינן ובפסח דלא אמרינן משמע דאין מוכח לאומרו כלל בר"ח ובפסח וכן משמע בהך דמסכת תענית (דף כח:) רב איקלע לבבל חזינהו דקרו הלילא בר"ח קסבר לאפסוקינהו כיון דשמע דקמדלגי אמר מנהג אבותיהם בידיהם משמע שרב היה סבור שלא היו אומרים אותו כלל ואע"ג ולפי מה שאנו אומרים אותו אינו אלא מנהג בעלמא ואינו מוכח כמו בי"ח ימים ומ"מ אומר ר"ת דצריך לברך עליו דכן משמע הך דסבר לאפסוקינהו (ג) דכיון שמברכין עליו דאל"כ מיד שראה רב שלא ברכו לפניו היה יכול להבין שלא היה חובה אלא

עין משפט נר מצוה

כב א מיי׳ פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה ה:
כג ב מיי׳ שם הלכה ו:
כד ג מיי׳ פ"ג שם הלכה ד:
כה ד מיי׳ שם הלכה ו:
כו ה מיי׳ שם הלכה ה:
כז ו מיי׳ שם הלכה ג:
כח ז מיי׳ פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה ג:
ח [מיי׳ פ"ג מהל׳ שופר הל׳ ו טוש"ע או"ח סי׳ תקפח סעי׳ ב]:
כט ט מיי׳ פ"ג מהלכות מגילה וחנוכה הלכה ו [ועיין אלפס שבת פ"ב דף יא:]:

◆

תורה אור השלם

1. וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים קֵדְמָה: במדבר י ה
2. וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה שֵׁנִית וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים תֵּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקְעוּ לְמַסְעֵיהֶם: במדבר י ו
3. וּבְהַקְהִיל אֶת הַקָּהָל תִּתְקְעוּ וְלֹא תָרִיעוּ: במדבר י ז

◆

לעזי רש"י

קלמיי"ש [קלימיל"ש].
חלילים (כלי- נגינה).

◆

שיטה מקובצת

א) ל׳ ואשתקד: ג] וקם ליה בדוכתיה רבי היה טועה במה ששכח קביעות ר"ה שעבורה שהיה סובר שהיה אשתקד הקביעות ביום המולד ולפיכך היה תמה שחסר אותה השנה ג׳ ימים היאך נקבע ר"ה ביום המולד שהיה להקדים הקביעות קודם המולד ג׳ ימים וקשה כיון דעבדינן ח׳ מלאים א"כ היה המולד של אשתקד בעריה דאי אפשר להקדים המולד קודם הקביעות יותר מיום אחד ולכל היותר ביום שלפני עריה מי"ח ולמעלה היה המולד דאי קודם לי"ח של יום שלפני עריה היה מקדים סיהרא תרי יומי אלא ע"כ כך היה המעשה ובשנה של אשתקד היה המולד מגי"ח ולמעלה והקביעות לכל הפחות ביום ה׳ ואם כי שדי׳ הכ"א תקפ"ט על גי"ח (על) [יעלה] יום ב׳ (ט"ו) בט"ו שעות והתקפ"ט חלקים וכיון דקביעות דאשתקד היה ביום ה׳ א"כ קביעות דר"ה דהשתא ביום א׳ מפני הט׳ חסרים דעביד ובשביל חדש העיבור שהיה משלשים כדפי׳ לעיל וא"כ לא תמצא הלבנה בזמנו ביום הקביעות שהוי׳ מתאחרת יום אחר וצ"ל (דהיינו) [דהוין] שפיר בזמנו כיון דאינו מתאחר רק יום אחד לפי שאין אנו חוששין מיום אחד כדאמר תלמודא לעיל וגם לפי מה שפי׳ בשם מורי הרמ"ר [לא] ניחא אפילו יהיה ביום שלפני עריה מו׳ שעות ולמעלה לא חשבינן מקדים סיהרא תרי יומי כיון שאינה נראה לבני בבל עד ר"ה וא"כ אפשר שהי׳ מולד של אשתקד בו׳ שעות והקביעות היה ביום ה׳ שדי הכ"א תקפ"ט על ג׳ ו׳ אכתי הוי המולד של שנה זו ביום ב׳ (כ"ד) [בג׳] שעות ותקפ"ט והקביעות ביום א׳ אכתי [לא הוי] בזמנו ממש צ"ע ועוד קשה דמדעבידי אשתקד ח׳ מלאים א"כ היתה שנה [שלפניה] מעוברת וא"כ הוו להו ב׳ שנים מעוברות רצופות זו אצל זו וזו לא מצינו וצ"ע. תוס׳: ג) נר ישראל. גליון פירש הר"ר חיים דהוה תמיה בלשון זה נר ישראל לפי שהאיר עיניו במולד הלבנה העשויה להאיר על הארץ וכן במנחות בפרק שתי מדות דהוה קשה לרבי למצוא שבע מדות הלח במקדש ואמר לו ר׳ שמעון כנו חצי לוג היה שם והיה מחלק לכל נר ונר לר׳ ישראל כך היה משום דקאי אמילתיה

דגר היה משבח אותו בלשון נר ישראל. הרא"ש ז"ל: ד) ובשנים עשר יום בשנה כו׳ אבל בשאר ימים לא היו מזמרים אלא בנבלים ומצלתים: [illegible]

מסורת הש"ס

א) [כריתות כח: מנחות פח:], ב) סוכה נג:, ג) [תוספתא פפ"א ע"ש סוכה נא.], ד) [גי׳ רש"י ורע"ב ומשיאין], ה) סוכה נג:, ו) [תוספתא לסוכה פ"ד ה"ב], ז) [סוכה נג:], ח) סוכה נד. ר"ה לד:, ט) תענית כח: [תוספתא סוכה פ"ג ה"ב ע"ש ומס׳ סופרים פ"כ ה"ט ע"ש], י) [המזבח ולשון מכה והדר"א ל"ק], כ) [מחללים בנבלים ל"ק], ל) [ר"ה לד.], מ) [כ׳ י"ח שעי׳ ל"ק], נ) [בפי׳ ר׳ יהודה אומר ליתא], ס) נ"ל לתרועה, ע) גי׳ ל"ק כתר תקיעה מספק ומשום הכי אסור כו׳, פ) נ"ל לתרועה.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שמונה כו׳ חשיב אותן במתני׳:

◆

מוסף רש"י

נר ישראל כן הוה. שקילסו שיפה השיבו (מנחות פח:). מעשרים ואחת תקיעות. בכל יום כדמפרש ואזיל, פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה ותרועה באמצע חשיב ליה תלת (סוכה נג:). ועבדי כהנים היו. על אומר כלי שיר בשעת שיר של קרבן קיימין (סוכה נא.). בית פגרים ובית ציפרא. זה שם המשפחות (שם). מעמאום היו. זה שם מקומם (סוכה נא.). משיאין לכהונה. ישראל מיוחסין היו שנושים אלמנות ונותנם דלוויות לינשא לכהנים (שם). לוים היו. אבל ישראלים פסולין לכך (שם). חדא היא. מצוה אחת הן ואינה חשיב להו (סוכה נג:). ההוא לפשוטה לפניה כו׳. מהכא ילפינן לה בר"ה (לד.) דכתיב ותקעתם והדר תרועה והדר כתיב תרועה יתקעו, כלומר אחר התרועה יתקעו (סוכה שם). סימנא בעלמא הוא. הסיא תקיעה שהיא להקהיל הקהל איננה אלא לסימן כשהיה משה רוצה לדבר אליהם ואינה מצוה (שם). אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום. לא היה מפסיק בינתים אלא כדי נשימה (שם). מהו דתימא אפילו כרבנן. ויכול להפסיק בינתים הפסקה מועטת, והאי אין בין דקאמר שלא ימתין המתנה מרובה לאפוקי מדר׳ יוחנן (שם נד.). תשע תקיעות. האמורות בר"ה מן התורה, שלש למלכיות, תקיעה תרועה תקיעה, ושלש לזכרונות ושלש לשופרות, כדאמרינן בר"ה (לג.) והאי דעבדינן טפי משום ספיקא דתרועה הוא, דלא ידעינן אי גנוחי הוא אי ילולי הוא (סוכה נד.). מאי ולא כלום. משמע דאפילו הפסקה מועטת ליתא (שם). שהיחיד גומר בהן את ההלל. כלומר אפילו יחיד גומר בהן את ההלל, שכל אחד ואחד חייב לגמור בו את ההלל (תענית כח:).

◆

רבינו גרשום

דלא עבדינן יותר מתי׳ חסירין: ואישתקד עשינו שניהם מלאים. ועדפו ב׳ ימים ויום העבור היה שלישי והיינו כרב הונא דאמר דתי׳ מלאין עבדינן: [דל מהני ט׳ חסירין תלת לבהדי הנהו תלת הילכך קם ליה ברוכתי׳ ונראה בזמנו]: נר ישראל כך היה. כלומר אתה הוא מאיר [כנר] לישראל שידעתה לכוין הדבר: [מתני׳ שתי הלחם אין נאכל פחות משנים ולא יותר על שלשה. כיצד נאפה מערב עצרת ונאכל בעצרת לשנים הוי יום ב׳ חל להיות אחר שבת נאכל לשלישי: לחם הפנים נאפה מע"ש ונאכל לשבת הבאה לתשעה חל יום טוב להיות בע"ש נאכל לעשר ב׳ ימים של ר"ה נאכל לי"א שאין אפייתו דוחה לא את השבת ולא את י"ט: אין קטן נימול פחות משמונה. מפורש במס׳ שבת פרק ר׳ אליעזר דמילה: אין פחות מכ"א תקיעות במקדש ולא מוסיפין על מ"ח. מפרש במס׳ סוכה בהחליל: [illegible] מ"ט ששה. [ב׳ נבלים ולא פחות דהכי [illegible] מיכן [ומיכן] הכרס של כבש (תמיד) [illegible] לייבשו ואח"כ מכה על הכרס ומשמיע [illegible] העומדים על הדוכן דאמר לקמן: חליל [illegible] דהיינו שליש מהגן במתניתין ר׳ יהודה [illegible] וי"ו דר׳ יהודה היינו מ"ח דמתניתין: [illegible] ור׳ יהודה. ההוא תתקעו ולא תריעו [illegible] ותקיעה חדא: [אין בין תקיעה לתרועה [illegible] הוא אלא לאפוקי מדרבי יוחנן קאמר [illegible] מכה. מזמר בכח לפני המזבח: באבוב. [illegible] ישראל היו ומיוחסין ממשפחת בני פגרי [illegible]

א) נ"ל אבל בשאר ימות הפסח אין גומר וכו׳.